

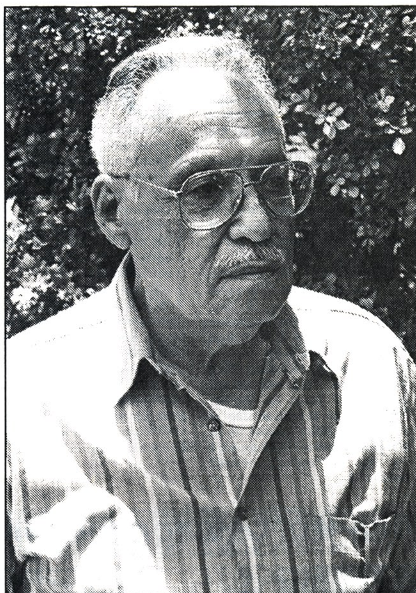
Edward de Jongh: "Op een goeie dag sprak ik Nederlands met mijn vader"

= door Theo Dol =

Toen hij in de jaren '30 uit Ambon - toen nog Nederlands Indië - naar Curaçao kwam, kende hij vijf woorden Papiaments. Als kind had hij op Ambon thuis Nederlands geleerd en op school Maleis. Zijn ouders -beiden uit de Antillen - spraken Papiaments met elkaar, maar niet met hem. 'Ik denk om mij niet in taalverwarring te brengen'.

Eenmaal op Curaçao kreeg het Papiaments snel de overhand. En nu heeft de schrijver Edward de Jongh (71) vele publikaties in het Papiaments op zijn naam staan. Maar hij schreef ook in het Nederlands. Zijn roman *De Boog* werd in 1981 in Nederland goed onthaald en *De Steeg* uit 1976 beleeft dit jaar als *De Zeesteeg* een vierde druk.

De Jongh ziet tweetaligheid ontstaan in een situatie waarin de hoofdtaal door de gewone mensen niet meer begrepen wordt. "Meestal is dat het geval in een voormalige kolonie. De officiële taal wordt hier, op Curaçao, niet door veel mensen gesproken. Ze kunnen het nog wel horen op de radio of de televisie. Maar de meesten kijken naar Venezuela, twee of drie *novela's* per dag. Vooral de vrouwspersonen zijn daar sterk in. Dat is de ontwikkeling nu eenmaal", voegt hij er berustend aan toe.

...vijf woorden Papiaments...

ALTIJD NEDERLANDS

De vraag welke taal voor hem de gemakkelijkste is, beantwoordt hij met een omweg."Bij mij is eigenlijk het probleem dat ik niet op Curaçao geboren ben. Ik ben hier op mijn dertiende gekomen. Thuis spraken we altijd Nederlands. Dat kon ook niet anders, want ik heb nooit een Antilliaan ontmoet in Indonesië. Dus er was geen mens om Papiaments mee te spreken. Mijn ouders hebben het ons nooit geleerd. Ik heb het op Curaçao geleerd en toen ik twintig was heb ik gezegd: 'Nu is het afgelopen, nou ga ik Papiaments spreken'. En op een goeie dag begon ik Papiaments met mijn vader te praten. Hij schrok er wel een beetje van, geloof ik. Maar ik zei: 'Ik ga hier werken, dus ik moet wel'."

"Op de een of andere manier hield ik veel van Papiamentu. Ik begon toen boekjes te schrijven, korte verhalen, toneelstukjes. Later heb ik tussendoor ook wel dingen in het Nederlands geschreven, maar ik bleef in het Papiaments bezig."

"Mijn eerste Nederlandse roman was *Fata Morgana*. Ik heb die boeken nog in voorraad. Maar drs Schollema die hier woonde zei me dat er nogal wat *Antillianismen* in mijn taalgebruik voorkwamen. Dus ik was eigenlijk te vroeg overgegaan in het Nederlands."

Onder *Antillianismen* verstaat hij vooral zinsbouw, woordvolgorde, waar het Papiaments doorheen klinkt."Je voelt het direkt aan. Ook een Antilliaan voelt het direkt aan. Vooral degenen die in Nederland wonen, die merken het meteen. Voor mij was het onmogelijk om dat eruit te halen. Ik heb het een keer herschreven en toen is het gedrukt. Maar ik heb het eerst in het Papiaments gepubliceerd en later in het Nederlands."

"Toen begreep ik dat ik verder moest studeren. Ik heb een heleboel boeken geleend bij de Leeszaal, Nederlandse leerboeken over grammatica en stijl. Alles wat ik in mijn handen kreeg, nam ik door. Toen ging ik vooruit. Ik schreef *De Boog*." (Van dit boek verschijnt dezer dagen een herdruk in een herziene versie).

NIET OPTIMISTISCH

Over de positie van de Nederlandse taal op de Antillen is De Jongh niet optimistisch."Het onderwijs door de fraters was natuurlijk beter. Een jongen die toen van de ULO kwam, kon gemakkelijk in Nederland gaan studeren. Nu hebben zelfs de onderwijzers moeilijkheden met het Nederlands. Ze durven het Nederlands ook niet aan, volgens mij. Het gaat hoe langer hoe meer achteruit." Hij concludeert overigens dat het 'een normale ontwikkeling' is.

Hoe ziet de toekomst eruit; is er een nieuwe generatie schrijvers op komst?

"Ik lees wel over Scolastica en bepaalde jonge mensen die lezingen houden en zo. Ze reizen zelfs naar Duitsland in verband met literatuur. Maar ik krijg hun boeken niet in handen. Een keer heb ik een boekje van Scolastica gelezen, zijn eerste boek, een proeve van hem. Verder ken ik de jonge mensen niet die schrijven."

Hoe komt dat?

"Nou ja, je komt op een zekere leeftijd. Je interesse ligt ergens anders. Je gaat zelf door. Schrijverij is zo eenzaam. Je hebt eigenlijk geen andere mensen nodig."

Een nieuwe generatie van Antillianen die in het Nederlands schrijft, kent de Jongh niet. Hij herinnert zich wel dat er onlangs twee zijn bijgekomen, onder wie 'een Arubaan die een boek met korte verhalen heeft geschreven'. Later schiet hem ook de naam van Jules de Palm te binnen.

"Maar er zijn nog steeds genoeg Antillianen die Nederlands leren. Eigenlijk hebben Antilliaanse schrijvers een dubbele taak. We moeten Nederlands leren en schrijven en we moeten er rekening mee houden dat we Antillianen zijn en weten waarover we schrijven. Het moet de Nederlander interesseren. Een Nederlands boek op Curaçao publiceren, daar win je niets mee. Het moet een Nederlandse uitgever hebben."

De Jongh 'voelt aan' dat er op Curaçao weinig wordt gelezen. En als er wordt gelezen is het vooral Engels en Spaans. Zijn kinderen lazen Engelse pocketboeken en gaven die aan anderen door. 'Ik weet niet of ze mijn boeken gelezen hebben'.

Hoe belangrijk zijn schrijvers voor een taal?

"Lauffer was de grootste. Ellis Juliana is meer populair. Hij schreef gedichten en korte verhalen. Daar is hij sterk in. Maar ik vind toch dat Lauffer de boventoon voert, vooral in zijn gedichten. Niemand kan hem evenaren, volgens mij."

De Jongh denkt dat er weinig nieuwe schrijvers zijn opgestaan om het Papiaments als taal te verrijken en het lezen ervan te stimuleren. Volgens hem kan ook een vertaling van een internationaal bekend verhaal in het Papiaments helpen. "Maar daar zijn ze hier nog niet aan gewend, geloof ik. Ik heb twee boeken vertaald en die zijn heel slecht verkocht."

In een kast staan dozen vol boeken. Het zijn vertalingen in het Papiaments van Jonathan Livingstone's boek *Seagull*, een modern sprookje uit 1970, dat destijds veel stof deed opwaaien. Voor de vertaling door Edward de Jongh had Pim Heuvel in 1986 veel goede woorden. Het binnenwerk is onwaarschijnlijk mooi uitgegeven. Maar de omslag zal geen drommen kopers trekken. De titel *Meuchi* zal veel mensen wellicht niet erg aanspreken. Het boek werd uitgegeven met subsidie van het Beatrixfonds en lag voor 12 gulden in de winkel. 'Ik heb nog hele stapels hier'.

Maar dankzij het feit dat het boek in sommige kringen een *cultstatus* heeft gekregen vanwege zijn mystieke inslag, heeft De Jongh onlangs nog een stapel kunnen verkopen aan een groep mensen die de film (in het Engels met Spaanse ondertitels) had gezien die naar het boek is gemaakt.

Le petit prince van Antoine de Saint Exupéry vertaalde De Jongh in het Papiaments. Maar ook *E Prens Chiki* werd geen succes. "Ze denken: het is geen boek van een Antilliaanse schrijver, het is een vertaling. Niemand schrijft erover. Het gaat naar de boekwinkel en je hoort er niets meer over."

Hoewel het Papiaments niet altijd toereikend is - De Jongh heeft in een ingezonden brief aan kranten voorgesteld om sommige woorden uit het Spaans te lenen - is belletrie in het Papiaments heel goed te vertalen volgens hem. "In *Seagull* kwamen veel termen voor uit de luchtvaart. Die heb ik moeten uitvinden in het Papiaments en volgens sommigen is dat beter gelukt dan in de Nederlandse vertaling."

"In toeristische bladen lees je soms: 'Papiamentu is a mixture of...' Ik haat die uitdrukking *mixture*. Alle talen nemen toch woorden van elkaar over? Er zijn Antillianen die beweren dat Papiaments geen taal is. Maar mensen die het wel weten, zoals Antoine Maduro, die zeggen: het is een taal, het heeft alles wat een taal nodig heeft."

Een bestseller in het Papiaments heeft Edward de Jongh mogen beleven met *Dia di mas historiko*, een boek over 30 mei 1969, dat datzelfde jaar, heet van de naald, verscheen. Elke vijf jaar liet hij duizend exemplaren herdrukken. Maar nu, na 25 jaar, is het genoeg. "Het is afgelopen. Ik doe het niet meer, ik heb er geen zin meer in. Ik heb nu een Nederlandse vertaling gemaakt en die wil ik laten drukken. Tijdens het vertalen heb ik gemerkt hoe slordig het boek was. Ik heb het destijds tussen het werk door geschreven; ik had een volle dagtaak bij een offshore company. Ik had twee of drie vellen papier bij me en dan schreef ik. Maar ik wist niet, zoveel jaren later, dat het veel netter had gekund. Ik heb in de Nederlandse versie hier en daar wat geschrapt en er dingen bijgevoegd. De overgangen van belletrie naar politiek heb ik wat verzacht."

Maar hij twijfelt of de Nederlandse versie uitgegeven kan worden. "Zijn de Nederlanders geïnteresseerd in een stukje politiek leven van 26 jaar geleden op Curaçao?"